

"La privacitat no és l'única opció per la llibertat"

En síntesi, el vostre estudi podria ser com una advertència?

—JOAN MANUEL TRESSERRAS: Més que una advertència, seria una reivindicació. Sempre s'adverteix sobre perills. En tot cas, el nostre seria un advertiment de possibilitats. Si es posa massa l'èmfasi en els perills, es deixen perdre moltes possibilitats. Això és una mica com si pel fet que les relacions amoroses comporten un risc, la gent fes una crida constant a evitar qualsevol mena de relació amorosa. La major part de fenòmens —i això és el que explica la postmodernitat— no són ni positius ni negatius, sinó complicats. El sistema de la cultura de masses i de la comunicació de masses té moltíssimes possibilitats democratitzadores. Fins i tot en la pitjor de les situacions que puguem imaginar. Per exemple, el control de l'estat totalitari franquista sobre els mitjans i la televisió va acabar generant formes culturals d'arrel popular contràries al règim. No pot ser que des de l'esquerra, i havent viscut aquesta experiència, no tinguem plantejaments teòrics, actituds polítiques, que afavoreixin explotar aquestes possibilitats, diguem-ne, de rebel·lió dels mitjans de comunicació de masses.

—En el llibre dieu que la cultura de masses s'hauria d'entendre més com un espai de participació que de contemplació. Què significaria això al nostre país?

—ENRIC MARÍN: Una de les poques possibilitats que té una nació petita com la nostra de reproduir-se de forma ampliada seria justament essent molt agosarats en el terreny de les polítiques culturals i comunicatives. No crec que el futur de la identitat catalana passi per la creació d'un exèrcit, ni segurament tampoc per l'establiment de fronteres. El terreny més important de la sobirania segurament es concretarà en aquesta àrea. En una situació en la qual les fronteres ja no existeixen. Tot això fa que anem cap a una realitat contradictòria i complementària, segurament, de grans espais universals i reivindicació de la diferència i de les identitats. Aquí hi ha un camp de possibilitats que significa que s'han de fer unes polítiques molt imaginatives. Hi ha diferents qüestions a considerar. De forma desordenada, hi ha dos nivells. Un és el nivell estricte del que podríem dir la sobirania, i un altre que seria el nivell de la qualitat de la comunicació, o la qualitat del

El llibre 'Cultura de masses i postmodernitat', d'Enric Marín i Joan Manuel Tresserras, Premi Octubre d'Assaig del 1994, ja és al carrer. En aquesta entrevista, els dos professors de la Universitat Autònoma de Barcelona apliquen les seves reflexions a l'estat actual de la cultura de masses al nostre país. El sistema de la cultura i la comunicació de masses té, diuen, moltíssimes possibilitats democratitzadores.

sistema. I és possible que en el cas català les dues coses vagin conjuntament.

—*Què vol dir la qualitat de la comunicació?*

—E. M.: Quan diem la qualitat ens referim als continguts democràtics del sistema, i quan diem la sobirania ens referim a la capacitat d'autogovern en aquest espai.

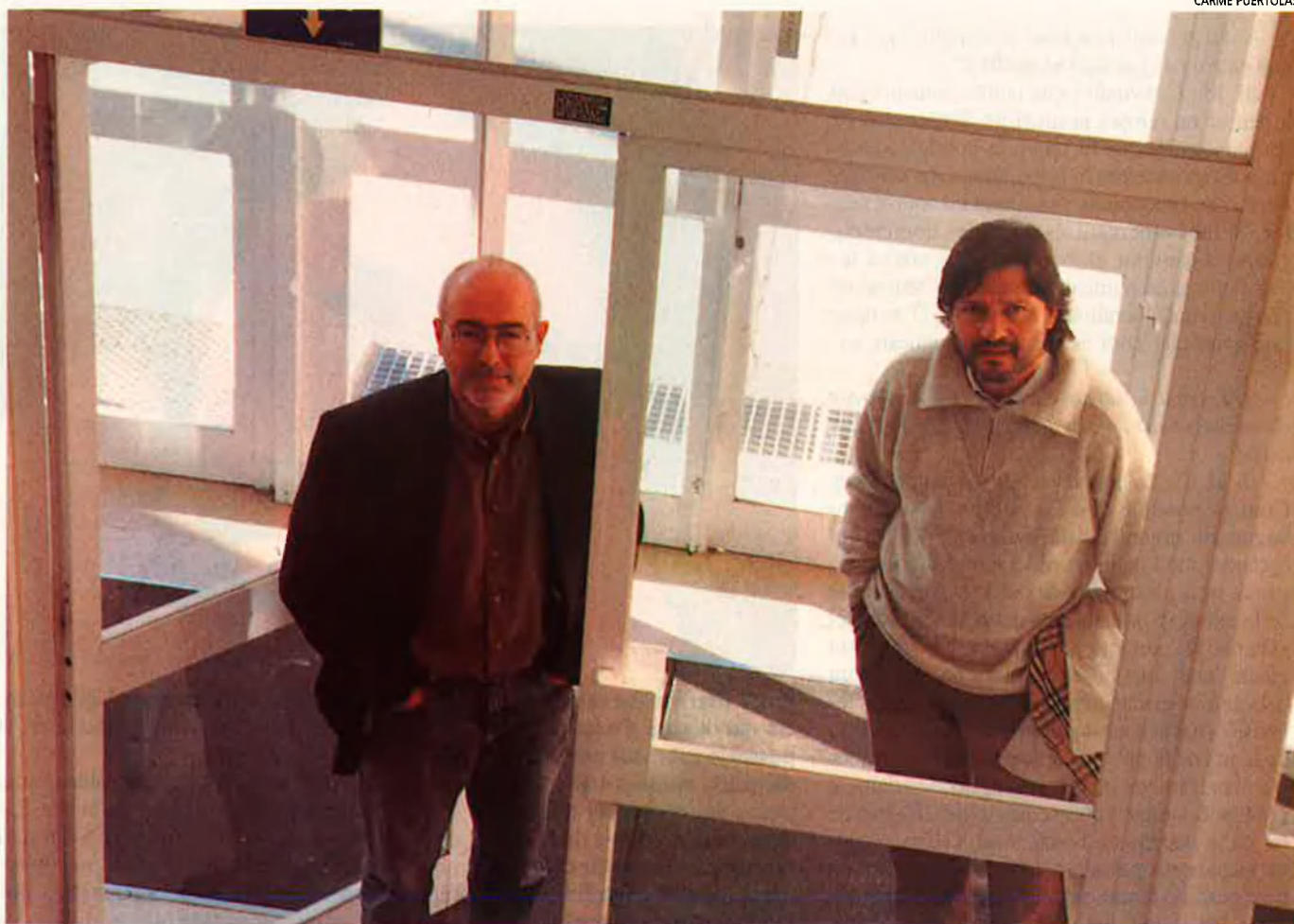
Anant a la qüestió de la democràcia, segurament no garantim aquesta continuïtat de la identitat si ens limitem a reproduir l'esquema de consumisme cultural, sense més. I com a màxim aconseguim —cosa que no s'ha aconseguit i caldrà— que ja que l'exhibició majoritària de pel·lícules es fan doblades, com a mínim que es doblin al català. No hi ha prou amb això. Segurament, l'única possibilitat que tenim seria d'aconseguir una participació en els processos culturals molt més activa per part de tota la població.

—*I això com es fa? Què vol dir una participació més activa?*

—E. M.: Aconseguir que, poc o molt, cada ciutadà tendeixi a ser un personatge competent en l'administració de llenguatges creatius, en l'administració d'espais locals de comunicació. Una de les claus del manteniment de la identitat catalana durant aquest segle ha estat l'existència de mitjans de comunicació d'àmbit reduït, local, de vegades fins i tot perifèric, com la premsa humorística. El gran repte que teníem en aquest darrer terç del segle XX era el potenciament de la comunicació local: les ràdios municipals, les emissores locals de televisió... Tot això s'ha fet a mitges i malament i, segurament el que convindria és justament potenciar-ho tant com sigui possible, naturalment estimulant l'ús del català com a vehicle normal d'expressió d'aquests mitjans.

—*La possibilitat que aquestes qüestions es plantegin depèn dels polítics. Si, de moment, no ha estat així és perquè no s'ha volgut o potser perquè no han entès això que dieu?*

—J. M. T.: Crec que no hi ha consciència entre els polítics de la importància del sector de la comunicació. Així com en el terreny econòmic i polític hi ha unes certes orientacions, en el terreny de la cultura i de la comunicació no hi ha horitzó. És a dir, l'eslògan "per una Catalunya culta", per exemple, no és un eslògan formulat. Les forces polítiques democràtiques, després de la transició no han formulat un projecte cultural

català. Encara es parla de si som noucentistes, neonoucentistes, modernistes... No hi ha hagut un nou projecte cultural adaptat a la cultura contemporània, que és la cultura de la societat de comunicació de masses. I com que no n'hi ha hagut, no hi ha unes orientacions clares de com comportar-se davant de molts àmbits.

Això afecta fins i tot el cas de la llengua. La llengua, que és el vehicle comunicatiu bàsic de la comunitat, ha sortit de l'antifranquisme amb un prestigi progressivament reforçat. Apareix com l'element històric que no ha quedat tacat per tot un seguit de contradiccions, ni l'ha patrimonialitzat estrictament cap classe social. La llengua funciona i s'ha anat recuperant perquè té un enorme valor afegit, i és un element de prestigi.

—En el cas dels mitjans de comunicació, què ha passat?

—J. M. T.: N'hi ha hagut que han tingut prestigi perquè la competència era molt fràgil. És el cas de la televisió, per exemple. En canvi, en el cas de la ràdio ha estat més complicat perquè havia de competir amb una ràdio que no era tan dolenta ni tenia tan mala imatge. I en el cas de la premsa, tenim greus problemes. No hi ha hagut una estratègia de proveir de prestigi el propi sistema comunicatiu i cultural. Aquesta

Joan Manuel Tresserras i Enric Marín, els guanyadors del Joan Fuster d'assaig 1994, són professors d'història de la comunicació, i Marín és, a més, degà de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB: "El problema dels polítics és que quan es relacionen amb els mitjans únicament ho fan en termes de càlcul polític immediat i directe: per existir ens convé comptar amb aquesta eina de poder. La qüestió dels mitjans de comunicació va molt més enllà."

és una batalla política fonamental. Des de les posicions progressistes, això tampoc s'ha fet perquè no hi ha una clara consciència de la importància que per la definició d'una identitat comunitària tenen ja, i tindran més en el futur, els mitjans de comunicació.

—Al llibre *dieu que l'esquerra tampoc ha entrat en aquest debat, s'ha situat en posicions d'anatemitzar, per comptes de participar-hi i mullar-se...*

—J. M. T.: Jo crec que la dreta ha actuat amb consciència política. L'esquerra ha actuat en funció de les seves al·lucinacions ideològiques, és a dir, la seva no comprensió. El drama, per nosaltres, és que aquella dreta que semblava terriblement derrotada, se n'ha acabat sortint. En el camp de la comunicació, finalment, tenia les idees més clares que l'esquerra.

—E. M.: Els polítics són molt pragmàtics. L'únic que volen és que la televisió local sigui la seva. Tant se val que sigui Fraga a Galícia, els convergents aquí, o el PSOE al País Valencià. Cal tenir una tele perquè una tele és poder. El problema és que quan es relacionen amb els mitjans únicament ho fan en termes de càlcul polític immediat i directe: per existir ens convé comptar amb aquesta eina de poder. La qüestió dels mitjans de comunicació va molt més enllà.

—*Com es canvia l'actitud dels polítics per tal que entrin en el debat i el facilitin?*

—E. M.: Convindria que també comencessin a pensar en termes productius. Potser una de les mancances que hi ha en la política econòmica és no entendre la importància del caràcter terciari de l'economia. Justament en aquest sector, el més emergent és el de les comunicacions, considerat globalment. Ens convé fer una política comunicativa també en termes de productivitat, literalment econòmics. I tampoc tinc gaire clar com es planteja en aquests termes.

—*Quin podria ser un exemple clar de l'error de comprensió dels polítics pel que fa a tot això?*

—J. M. T.: La llei de les televisions privades. Com és possible que els polítics catalans no haguessin organitzat un escàndol? Va ser un escàndol molt petit, no hi va haver cap impugnació, ni cap estripada de camisa. Aquesta llei de la televisió privada, des del punt de vista del sistema de comunicació català, ha tingut un efecte letal. Just en el moment en què en un dels àmbits estratègics bàsics que és el de la televisió s'havia aconseguit una certa equiparació de la mà de la pública, apareixen unes privades que han d'emetre per tot l'estat, necessàriament i obligatòriament i que, a més a més, ho han de fer en la llengua de l'estat. Amb l'Hispasat, altra vegada ens passa el mateix. N'hem pagat un tros, però no ens en podem beneficiar culturalment. Es fa una llei de les televisions locals, que encara s'ha d'acabar de resoldre, i l'única cosa que els preocupa és que els espais que apareixin siguin l'estatal i el local; però resulta que les televisions locals no es poden federar, consta explícitament aquella clàusula, que ja apareixia a la Constitució, d'impossibilitar federacions entre les parts menors de l'estat. I ningú hi diu absolutament res. Amb la telefonia passa el mateix...

—E. M.: Em sembla que l'única iniciativa que realment es pot dir de política d'estat que ha tingut la Generalitat moderna ha estat la creació de la Corporació Catalana de Radiotelevisió. La resta és fer de govern regional tal com s'entén a Europa. Tots els estats europeus compten amb una televisió pública. Els bascos i els catalans, l'únic acte que han fet assimilable al que és un acte de sobirania en el context europeu ha estat aquest. Jo crec, i ho dic com a ex-militant de la Crida, que a la dècada dels 80 potser n'hi havia prou en fer actes simbòlics testimonials que permetessin col·locar en el centre del debat públic la qüestió de la identitat i de la sobirania. Ara s'ha de definir una política, un aspecte central de la qual és la política cultural i comunicativa. Això ha canviat, si no, no ens en sortim. La reelaboració del discurs d'esquerres passaria sobretot per veure de quina manera som capaços de reinventar-nos la

Enric Marín: "La reelaboració del discurs d'esquerres passaria sobretot per veure de quina manera som capaços de reinventar-nos la democràcia, fugint de la temptació de l'estancament, que és en definitiva la proposta de la dreta."

democràcia, fugint de la temptació de l'estancament, que és en definitiva la proposta de la dreta.

—J. M. T.: Aquí, de fet, el que caldria seria que el Parlament pogués aprovar un Pla Estratègic Nacional de Comunicació i Cultura i que es poguessin realment marcar uns objectius. Després de la campanya aquesta a què hem estat sotmesos, potser que es diguin les coses clares. Què es vol? Una competència cent per cent en llengua catalana? Que es digui. Evidentment, l'objectiu és aquest. Que es digui quan hi haurà unes infraestructures del cable que depenguin de la Generalitat. Marcar terminis i prioritats de les intervencions públiques en el sector, un sistema d'ajuts a les empreses privades que hi inverteixin... El que no pot ser és arribar sempre tard a les negociacions, no participar en els grans debats europeus sobre autopistes de la comunicació, no tenir model tecnològic propi, dependre de les empreses estatals permanentment, i entretant fer veure que aquí hi ha una gran política. I no és veritat...

—*Quins serien els aspectes més positius del que s'ha aconseguit fins ara?*

—E. M.: Per ser justos, la situació de què sortíem fa quinze anys era dramàtica. S'ha aturat el cop. I això vol dir avançar efectivament. Ara es plantegen uns problemes diferents als de fa quinze anys. S'ha avançat, d'una manera modesta si vols, però la qüestió és que si no s'hagués avançat això, no sé què hauria passat. Per poca consciència històrica que es pugui tenir, el franquisme va ser una cosa duríssima. D'aquells quaranta anys trigarem a refer-nos. La situació del país era dramàtica, encara que els nostàlgics es pensin que als anys seixanta i se-

tanta tot era de color de rosa. No és veritat. El país estava molt fotut. Una cosa és això, ara bé: l'impuls que neix de la transició, que és el que ens ha anat fent viure fins ara, s'ha esgotat. La Crida, que és una conseqüència de les insuficiències de la transició, també s'ha esgotat en aquest mateix cicle. Si ens aturem, cagada pastoret.

—J. M. T.: S'ha de donar un salt qualitatiu. En aquests moments la cultura catalana encara ens la representem nosaltres mateixos com una cultura convalescent. En alguns aspectes sí que és veritat, però potser el metge li ha de dir que surti a passejar i que li toqui l'aire. Es constiparà, caurà, relliscarà, se la fotrà, però el que no pot ser és estar permanentment a la UVI i sempre amb els mateixos metges i els mateixos procediments.

—*Què s'hauria de fer per superar la convalescència?*

—J. M. T.: Hi ha una batalla, a part de la que deia abans del prestigi, que és la de la qualitat. Com que el mercat cultural en català i les audiències i els públics en l'àmbit lingüístic català no poden créixer gaire més, i a més a més, tenim una taxa de natalitat molt baixa, ni tan sols operacions a llarg termini no podrien funcionar. Ens haurem d'especialitzar. En determinats àmbits ho tindrem sempre malament perquè el mercat serà petit, però en d'altres podem anar a una producció de qualitat. Que en el cas del cinema només s'han de mantenir constants vitals?, potser sí, però aleshores hi ha d'haver altres àmbits en els quals siguem una potència.

—E. M.: Potser podem ser una potència en telenovel·les, poca broma.

—*Mentrestant, però, el país i el públic són una mena de cosa que es reflecteix en els ín-*

Joan Manuel Tresserras: "Ens haurem d'especialitzar. En determinats àmbits ho tindrem sempre malament perquè el mercat serà petit, però en d'altres podem anar a una producció de qualitat. Que en el cas del cinema només s'han de mantenir constants vitals?, potser sí, però aleshores hi ha d'haver altres àmbits en els quals siguem una potència."

dex d'audiència. Què en penseu de l'ús que es fa d'aquestes xifres?

—E. M.: Les audiències no són una mena de massa informe que agafa la forma que li proposen els que emeten constantment, en absolut.

—J. M. T.: A més a més, una cosa és l'audiència i l'altra és la influència. I no sempre són magnituds directament relacionables. De vegades un mitjà té molta influència i molt poca audiència. Això és conegut en el cas de la premsa, però passa el mateix en el cas de la televisió. Hi ha programes que la gent els mira, justament, per no creure-se'ls. És la quota de merda del dia. I es fa amb plena consciència. En canvi hi ha programes minoritaris que un els veu una vegada i l'impacten. Això no està ben mesurat.

—*Aquesta actitud que han tingut els mitjans públics de regir-se per les audiències, fa pensar que estan molt lluny d'aquest debat que vosaltres dieu que s'ha de produir...*

—J. M. T.: Identifiquen públic amb electorat.

—E. M.: Tenen la idea que la televisió pública ha de ser competitiva en termes d'audiència perquè això és el que la fa interessant políticament. Això ho sap tothom. No és una impugnació als professionals, que en definitiva ho fan tan bé com poden, sinó que més aviat és una crítica al sistema. I aquí, més tard o més d'hora, n'haurem d'entrar, sobre el que signifiquen mitjans de comunicació públics i sobre, diguem-ne, aquesta perversió semàntica que identifica públic amb estatal o amb governamental, cosa que permet després a la dreta impugnar qualsevol concepció de servei de comunicació públic perquè han creat aquesta identificació entre públic i estatal. Això empobreix d'una forma terrible el debat. Sembla que l'única opció per la llibertat sigui la privacitat.

—J. M. T.: De tota manera, és important constatar que la mateixa intenció ha transformat la idea de cultura. És menys restrictiva. Crec que ara hi ha més consciència que els articles del Capella i el Larrea són cultura i que probablement es més important per a la cultura l'estat de l'etiquetatge que no pas els escàndols dels premis literaris. Tenim una cultura força més normal, en aquest sentit. Un altre àmbit de millora és en la relació Illes, País Valencià, Catalunya Nord, Andorra, l'Alguer, etc. S'ha millorat de forma espontània. Hi ha quatre pioners i quatre sonats que tiren de la corda, però hi ha hagut un moviment gairebé tel·lúric, molt subterrani i difícil d'explicar. En contra del que diu molta gent, en el cas del català, i parlant en termes de cultura catalana, l'única cosa que no falla és el mercat, el que falla gairebé sempre és l'empresa, el màrqueting, tot això, però la gent, tot i que no se li dona gaire oportunitat, en general no falla. Aquesta és la nostra convicció.

Xavier Montanyà